

HALLUM, DE HERVORMDE KERK

Bouwgeschiedenis en exterieur.

De eerste stenen kerk van Hallum is waarschijnlijk rond 1100 gebouwd. Vermoedelijk was de patroonheilige Sint Maarten. Van deze kerk is de noordelijke aanbouw een restant. Deze had oorspronkelijk een trapgevel, die het rondboogfries volgde, en een absis aan de oostzijde.

Vermoedelijk aan het eind van de dertiende eeuw werd de tufstenen kerk vervangen door het huidige gebouw. De noordelijke aanbouw bleef, werd verhoogd en kreeg in de 17de eeuw een nieuwe kap met het huidige torenspitsje. Bij de nieuwe kerk kwam een zuidelijke aanbouw. Op allerlei plaatsen gebruikte men de tufstenen van de kerk uit 1100 opnieuw. Vermoedelijk werd deze nieuwe kerk in steen overwelfd; pas in de zestiende eeuw werden deze stenen gewelven vervangen door een houten gewelf .

Het koor is, gezien de detaillering van het meest oostelijke raam aan de noordzijde, vermoedelijk in de veertiende eeuw vernieuwd; in 1865 heeft men dit muurwerk geheel vervangen door het huidige.

Oorspronkelijk stonden de noordelijke en zuidelijke aanbouw in open verbinding met het schip en was er dus sprake van een kruiskerk.

De toren stortte in 1804 in, verwoestte toen de westgevel en het orgel. In 1805 werd de toren herbouwd naar een ontwerp van Yge Simons, timmerman te Grou. De eikenhouten klokkenstoel in de toren is vermoedelijk nog 17de eeuws. Er hangen twee klokken, de grootste is in 1542 gegoten door Geert van Wou en Johannes ter Stege, de kleinere is in 1648 door Jacob Noteman. Een kleinere derde klok is verdwenen.

Het interieur stamt grotendeels uit de 17de en 18de eeuw. De preekstoel en het doophek dateren van 1773.

De kuip is gemaakt door de Leeuwarder timmerman Willem Groeneveld, de panelen van de preekstoel, de engelfiguur op het klankbord en waarschijnlijk ook de figuren van de evangelisten op de hoeken van de kuip werden gesneden door Dirk Emderveld. De engel op het klankbord toont een papierrol met het opschrift "Want Siet ik Verkondig U Grootte blijdschap". De avondmaalstafel met de bijbehorende banken zullen uit dezelfde tijd dateren. Tegenover de preekstoel staat een herenbank met paneelwerk en een overhuiving met bekroning uit de eerste helft van de 17de eeuw. In deze bekroning stonden oorspronkelijk familiewapens. Hiernaast en meer westelijk staan eenvoudige overhuidde banken uit de 19de eeuw. De toegang naar de kerkeraadskamer naast de preekstoel kreeg vermoedelijk bij de herinrichting van 1806, een classicistisch portaal.

Grafzerken.

In 1865 werd in de kerk een houten vloer gelegd, de tekenaar A. Martin heeft van tevoren een groot aantal zerken getekend; deze tekeningen berusten nu in de collectie van het Fries Museum te Leeuwarden. Veel zerken zijn uit de bloeitijd van de Friese renaissance-beeldhouwkunst; ze dekken de graven van leden van de families Goslinga, Scheltema, Sythiema, Feitsma, Aebinga, die allen hebben gewoond op de in en bij Hallum gelegen stinsen Offingaburg, Goslingastate en Sythiemastate. De noordelijke aanbouw is waarschijnlijk een grafkapel geweest voor verschillende adellijke families, er zijn hier grafplaatjes te voorschijn gekomen van leden van de katholieke gebleven familie Aebinga. Ook heeft in deze aanbouw volgens D. Cannegieter een wit marmeren epitaaf tegen de noordmuur gezeten voor Schelte van Aebinga, gestorven in 1666.

Rouwborden

In de kerk herinneren verschillende ruitvormige rouwborden van de familie Aebinga aan de begrafenis van bewoners van de Offingaburg. De 18de-eeuwse rouwborden voor leden van de familie Idsinga en Martena van Burmania komen uit de kerk van Marrum.

Het orgel

Het orgel uit 1806, verving het Hintzorgel uit 1766 wat bij het instorten van de toren verloren ging. Albertus van Gruisen bouwde toen het huidige orgel, dat rust op een kraak gedragen door vier kolommen. Ook de peiwand er achter werd in 1806 gemaakt. Hardorff maakt in 1871 een nieuw pedaal en twee nieuwe klavieren. In de 20ste eeuw wordt door Piet van Dam de dispositie licht gewijzigd. De huidige dispositie luidt:

Hoofdwerk (C-f'''):

Prestant	16 vt disc.
Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt disc.
Roerfluit	8 vt
Violoncel	8 vt
Octaaf 4 vt	
Speelfluit	4 vt
Quint	3 vt
Octaaf 2 vt	
Mixtuur	bas en disc.
Cornet	3 sterk disc.
Trompet	8 vt bas en disc.

Rugwerk(C-f'''):

Holpijp	8 vt
Viola di gamba	8 vt
Fluit travers	8 vt
Prestant	4 vt
Fluit d'amour	4 vt
Nasard	3 vt
Woudfluit	2 vt
Dulciaan	8 vt

Pedaal(C-d'):

Subbas	16 vt (hout)
Octaaf 8 vt	
Octaaf 4 vt	
Basson	16 vt

Manuaalkoppel

Pedaalkoppel

Celeste (=tremulant)

Liuwe van der Meer
2001.

Literatuur:

- Herma M. v.d. Berg De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst, deel "Noordelijk Oostergo Ferwerderadeel". 's-Gravenhage 1981
- S. ten Hoeve, Friese Preekstoelen. Leeuwarden 1980.
- Jan Jongepier, Frieslands Orgelpracht. Sneek 1971